

KODEKS CYWILNY

Komentarz

Tom III

Zobowiązania

Część ogólna

redakcja naukowa Jacek Gudowski

Teresa Bielska-Sobkowicz, Gerard Bieniek
Helena Ciepła, Jacek Gudowski
Marek Sychowicz, Roman Trzaskowski
Tadeusz Wiśniewski, Czesława Żuławska

2. WYDANIE

KODEKS CYWILNY

Komentarz

Tom III

Zobowiązania

Część ogólna

redakcja naukowa Jacek Gudowski

Teresa Bielska-Sobkowicz, Gerard Bieniek
Helena Ciepła, Jacek Gudowski
Marek Sychowicz, Roman Trzaskowski
Tadeusz Wiśniewski, Czesława Żuławska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

2. WYDANIE

Stan prawny na 1 grudnia 2017 r.

Wydawca
Klaudia Szawłowska-Milczarek

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Wykazy literatury w tomach I–VI opracował
Jacek Gudowski

Tytuły do artykułów sporządził
Robert Stępień

Łamanie
JustLuk

Poszczególne części komentarza opracowali:

Teresa Bielska-Sobkowicz – 449¹–449¹⁰, uwagi wstępne do tytułu VI¹

Gerard Bieniek, aktualizacja: Jacek Gudowski – 415–444, 446–449

Helena Ciepła – 509–525, uwagi wstępne do tytułu IX

Jacek Gudowski – 445

Marek Sychowicz – 366–383, 527–534, uwagi wstępne do tytułu II i tytułu X

Roman Trzaskowski – 383¹–385⁴, 405–414

Tadeusz Wiśniewski – 353–365¹, 450–508

Czesława Żuławska, aktualizacja: Roman Trzaskowski – 387–396

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2018

ISBN 978-83-8107-280-9
2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Przedmowa	15
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.)	19
Księga trzecia. Zobowiązania	
Tytuł I. Przepisy ogólne	23
Tytuł II. Wielość dłużników albo wierzycieli	134
Dział I. Zobowiązania solidarne	137
Dział II. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	162
Tytuł III. Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych	170
Tytuł IV. (uchylony)	418
Tytuł V. Bezpodstawne wzbogacenie	419
Tytuł VI. Czyny niedozwolone	560
Tytuł VI¹. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny	1119
Tytuł VII. Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania	1155
Dział I. Wykonanie zobowiązań	1155
Dział II. Skutki niewykonania zobowiązań	1199
Dział III. Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych	1248
Tytuł VIII. Potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu	1271
Tytuł IX. Zmiana wierzyciela lub dłużnika	1296
Dział I. Zmiana wierzyciela	1298
Dział II. Zmiana dłużnika	1344

Tytuł X. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika	1357
Bibliografia	1387
Skorowidz	1473
Autorzy	1501

Wykaz skrótów

Akty prawne

- dyrektywa 85/374/EWG – dyrektywa Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.Urz. WE L 210, s. 29, ze zm.; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 1, s. 257, ze zm.)
- dyrektywa 93/13/EWG – dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 95, s. 29, ze zm.)
- dyrektywa 2011/83/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304, s. 64, ze zm.)
- EKPC – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2204 ze zm.)
- k.m. – ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 66 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1666 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1904)
- k.p.w. – ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1713 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1577)
- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1094 ze zm.)
- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.) – akt nieobowiązujący
- o.p. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 201 ze zm.)
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1369 ze zm.)
- pr.aut. – ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 880 ze zm.)
- pr.bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1876)
- pr.bud. – ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1332 ze zm.)
- pr.czek. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 462)
- pr.dew. – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 679)
- pr.energ. – ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 220 ze zm.)

-
- pr.kons. – ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 683)
- pr.not. – ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2291)
- pr.ośw. – ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.)
- pr.przew. – ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1983)
- pr.rest. – ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1508)
- pr.upad. – ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm.)
- pr.weksl. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 160)
- p.u.n. – ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.)
- u.d.l. – ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1638 ze zm.)
- u.k.s.e. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1277 ze zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1007)
- u.o.k.k. – ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 229 ze zm.)
- u.o.p.l. – ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1610 ze zm.)
- u.s.d.g. – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.)
- u.s.g. – ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.)
- u.s.n.p. – ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1259 ze zm.)
-

- u.s.p. – ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1868)
- ustawa o Policji – ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2067)
- u.s.u.s. – ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778)
- u.s.w. – ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2096)
- u.ś.w.p. – ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn. Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) – akt nieobowiązujący
- u.t.z.t.h. – ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 684)
- u.u.o. – ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obywatelskich, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2060 ze zm.)
- u.u.t. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1553)
- u.w.l. – ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1892 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz.U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503 ze zm.)
- u.z.o.z. – ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.) – akt nieobowiązujący

Uwaga: Artykuły bez bliższego oznaczenia są artykułami kodeksu cywilnego.

Czasopisma i publikatory

- AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
- Biul. Inf. SN – Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- BMS – Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
- Dz.Urz. NBP – Dziennik Urzędowy Narodowego Banku Polskiego
- ECR – European Court Reports

EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
Gł. Sąd.	– Głos Sądownictwa
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP – Prz. Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa
IC	– Izba Cywilna. Biuletyn Sądu Najwyższego
IP	– Informacja Prawnicza
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
M.P.	– Monitor Polski
M.Pr.Bank.	– Monitor Prawa Bankowego
M.Pr.Handl.	– Monitor Prawa Handlowego
NP	– Nowe Prawo
N.Pal.	– Nowa Palestra
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
Orz. Gosp.	– Orzecznictwo Gospodarcze
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSG	– Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSN(C)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Cywilna)
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy, seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	– Przegląd Notarialny

POP	– Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPP	– Przegląd Prawa Publicznego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Spółek	– Prawo Spółek
Probl. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
PS-wkł.	– Przegląd Sądowy – wkładka
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPE	– Ruch Prawniczy i Ekonomiczny
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R.Pr.	– Radca Prawny
SC	– Studia Cywilistyczne
SIA	– Studia Iuridica Agraria
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
SIS	– Studia Iuridica Silesiana
Sł. Prac.	– Służba Pracownicza
SPP	– Studia Prawa Prywatnego
ST	– Samorząd Terytorialny
St. lur.	– Studia Iuridica
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
Zb.Orz.	– Zbiór Urzędowy Orzeczeń Sądu Najwyższego (do 1939 r.)
ZNUGd	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZNUŁ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZOTSiS	– Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji
ZPr.UKSW	– Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Inne

ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

Przedmowa

Współczesne prawo – nadmiernie rozbudowane, skomplikowane, dalekie od doskonałości, osadzone w licznych, stale zmieniających się kontekstach – nie istnieje i nie funkcjonuje bez komentarzy. Ich rola wzrasta; stają się nieodłącznym towarzyszem tekstu normatywnego, pozwalającym na jego zrozumienie i objaśnienie. Dotyczy to także aktów prawa prywatnego, w tym jego ostoi – kodeksu cywilnego, ustawy, która choć obowiązuje już ponad 50 lat i ma ogromne zaplecze dogmatyczne oraz doktrynalne, jest wciąż nowelizowana, nabiera nowych odniesień i wymaga nieustannej dynamicznej interpretacji.

Komentarza potrzebują wszyscy, zarówno prawnicy – wybitni specjaliści i znawcy przedmiotu oraz zawodowcy uprawiający szeroką praktykę prawniczą w różnych dziedzinach, jak i amatorzy – osoby stykające się z prawem od czasu do czasu, oczekujące wytłumaczenia kwestii interesujących ich w związku z doraźną potrzebą życiową lub zawodową. Komentarz musi więc przede wszystkim być przewodnikiem po tekście, objaśniać poszczególne przepisy i normowane nimi instytucje prawne, wskazywać źródła, rozwijać poszczególne wątki i umożliwiać ich kojarzenie, a także dostarczać wiedzy uzupełniającej, oferowanej przez doktrynę oraz orzecznictwo. Najczęściej jednak użytkownicy komentarza poszukują rozwiązania konkretnego problemu, na który natrafili w praktyce; chcą uzyskać jego jurydyczny opis, zrozumieć wszystkie jego aspekty, a następnie otrzymać rozwiązanie. Komentarz powinien więc przede wszystkim być zbiorem recept prawniczych, fachowo diagnozujących i syntetyzujących problem, a następnie podpowiadać, jak go rozwiązać.

W polskiej tradycji piśmienniczej utrwalił się wzorzec komentarza, który w sposób harmonijny łączy głęboką wiedzę prawniczą z doświadczeniami praktyki; stroni od zbyt obszernych, a przez to – z punktu widzenia przydatności komentarza i oczekiwań Czytelnika – jałowych analiz doktrynalnych, systemowych i prawnoporównawczych, koncentruje się natomiast na rzeczowych wskazówkach praktycznych, podbudowanych dogmatycznie i wspieranym przykładami czerpanymi z judykatury Sądu Najwyższego i, niekiedy, innych sądów.

Autorzy komentarza zatem powinni legitymować się dużym doświadczeniem, ugruntowanym szeroką praktyką uprawianą na najwyższym poziomie zawodowym, wspieranym bogatą wiedzą prawniczą, pomnażaną w pracy naukowej oraz udziałem w piśmiennictwie. Muszą na co dzień mierzyć się z nowymi, najtrudniejszymi problemami, umieć je dostrzegać i rozwiązywać; tylko wtedy są w stanie spełnić najbardziej wymagające oczekiwania Czytelników. Pisząc komentarze, autorzy powinni uczyć prawa i jego stosowania, a nie – przez ich pisanie – uczyć samych siebie. A tak niestety coraz częściej się dzieje.

Wszystkie te cechy komentarza idealnego, podmiotowe i przedmiotowe – choć oczywiście zawsze jest coś do udoskonalenia – spełnia wydany w serii „Duże komentarze” komentarz do kodeksu cywilnego wydawnictwa Wolters Kluwer Polska. Kontynuuje on bogate tradycje komentarza wydawanego od 1995 r. przez wydawnictwo LexisNexis, mającego już kilkanaście wydań oraz ugruntowaną pozycję, cieszącego się niesłabnącym zainteresowaniem Czytelników. Jego autorzy wywodzili się i wywodzą z grona wybitnych sędziów Sądu Najwyższego, wspieranych przez renomowanych przedstawicieli nauki i praktyki, znakomitych prawników z dużym doświadczeniem prawniczym, cieszących się powszechnym uznaniem i mających okazały dorobek naukowy i zawodowy. Część tekstów, których ich autorzy nie mogli uwspółcześnić, została zaktualizowana przez innych, a znaczna część – napisana od nowa.

W komentarzach do poszczególnych przepisów, podzielonych na uwagi i akapity, usystematyzowanych w porządku „od ogółu do szczegółu”, autorzy wyjaśniają treść zawartej w danym przepisie normy prawnej, niejednokrotnie jej historię i dokonywane przez prawodawcę zmiany, a także motywy legislacyjne. Przedstawiają syntezę poglądów doktryny – ze wskazaniem sporów, jeżeli takie się zaznaczyły – oraz wskazują wszystkie ważne, często bardzo liczne orzeczenia Sądu Najwyższego. W razie niejedności judykatury, autorzy także wyraźnie ją akcentują, zajmując określone stanowisko merytoryczne.

Komentarz jest uzbrojony w bardzo bogate orzecznictwo oraz liczne pozycje piśmiennictwa. Każde powoływane orzeczenie, oprócz wskazania podstawowych danych oraz miejsca publikacji, jest opatrzone informacją o glosach i przeglądach orzecznictwa, obejmujących omówienie orzeczenia. Żaden inny będący na rynku komentarz nie zawiera takich informacji oraz tak licznych przywołań piśmiennictwa i judykatury.

Pod poszczególnymi tytułami znajdują się bardzo obszerne wykazy bibliografii, obejmujące także pozycje rzadkie, publikowane w wąsko rozpowszechnianych publikacjach, np. w księgach pamiątkowych i jubileuszowych, w niszowych, lokalnych

czasopismach uczelnianych, w dziełach zbiorowych etc. Pełna bibliografia, licząca ponad tysiąc siedemset pozycji, ułożona w porządku alfabetycznym, znajduje się na końcu tomu.

Komentarz jest adresowany do wszystkich prawników: sędziów wszystkich sądów, powszechnych i administracyjnych, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, rzeczników patentowych, prokuratorów, referendarzy sądowych, komorników, doradców podatkowych, naukowców, przedstawiciele władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz innych organów państwowych i samorządowych, a także do młodzieży prawniczej, aspirującej do wszystkich stanowisk w szeroko rozumianym wymiarze sprawiedliwości.

Przepisy kodeksu cywilnego to prawo szarego człowieka, czyli każdego z nas, prawo, z którym stykamy się na co dzień i które na co dzień musimy stosować, znosząc jego trudy i czerpiąc z jego dobrodziejstw, jesteśmy zatem przekonani, że komentarz zyska także zainteresowanie wszystkich tych, którzy poszukują podstawowej wiedzy cywilistycznej albo rozwiązania swoich ważnych problemów prawnych.

Komentarz składa się z sześciu tomów, odpowiadających systematyce kodeksu cywilnego. Tom I obejmuje „Część ogólną”, tom II „Własność i inne prawa rzeczowe”, tom III, IV i V „Zobowiązania”, a tom VI „Spadki”. Wszystkie tomy zawierają szczegółowe spisy treści, wykazy skrótów oraz skorowidze alfabetyczno-rzeczowe.

Redaktor *Jacek Gudowski*

USTAWA

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

Kodeks cywilny¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 459;
zm.: Dz.U. z 2017 r., poz. 933, poz. 1132)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

KSIĘGA TRZECIA
Zobowiązania

TYTUŁ I

Przepisy ogólne

Literatura do tytułu I

Ł. Andrzejczak, *Zasada ryzyka a funkcja prewencyjna odpowiedzialności odszkodowawczej ex delicto (uwagi na tle art. 435 i 362 k.c.)*, PiP 2013, z. 10; **M. Antas, J.M. Łukasiewicz**, *Dwugłós w sprawie pojęcia świadczenia w polskim prawie cywilnym – charakter prawny spełnienia świadczenia*, ZPr.UKSW 2016, nr 16.2; M. Antas, J.M. Łukasiewicz, *Dwugłós w sprawie pojęcia świadczenia w polskim prawie cywilnym – wymogi świadczenia*, ZPr.UKSW 2015, nr 15.4; **E. Bagińska**, *Klauzula rebus sic stantibus – współczesne zastosowania*, GSP 2010, t. 24; E. Bagińska, *Kompensacja utraconej szansy – problem związku przyczynowego czy szkody?* (w:) *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, red. A. Olejniczak, J. Haberko, A. Pyrżyńska, D. Sokołowska, Warszawa 2015; E. Bagińska, *Odpowiedzialność deliktowa w razie niepewności związku przyczynowego. Studium prawno-porównawcze*, Toruń 2013; **E. Bagińska, K. Krupa-Lipińska**, *Zdarzenie medyczne a problem przyczynowości* (w:) *Kompensacja szkód wynikłych ze zdarzeń medycznych. Problematyka cywilnoprawna i ubezpieczeniowa*, red. E. Kowalewski, Toruń 2011; **P. Balcerowiak**, *Kapitalizacja odsetek a zakaz anatocyzmu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego, Prawo 2014, nr 316/1; **M. Balwicka-Szczyrba**, *W sprawie kodeksowej regulacji kapitałowych odsetek maksymalnych*, GSP 2016, t. 1; **Z. Banaszczyk** (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449¹⁰*, t. 1, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011; Z. Banaszczyk, *Szkody bezpośrednie i pośrednie a podmiotowy zakres odpowiedzialności odszkodowawczej*, PS 2016, nr 2; **Z. Banaszczyk, P. Granecki**, *O istocie należytej staranności*, Palestra 2002, nr 7–8; **K. Bączyk**, *Zasada swobody umów w prawie polskim* (w:) *Przemiany polskiego prawa*, t. 2, red. E. Kustra, Toruń 2002; **M. Bieniak**, *Klauzula rebus sic stantibus – możliwości jej aktualnego zastosowania (uwagi na tle art. 357¹ k.c.)*, M. Praw. 2009, nr 12; M. Bieniak, *Nadzwyczajna zmiana stosunków jako przesłanka zastosowania art. 357¹ k.c. – próba definicji*, Studia Prawnicze 2009, nr 4; **F. Błahuta** (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 2, Zobowiązania*, red. J. Ignatowicz, Warszawa 1972; **M. Bławat**, *W sprawie zmiany klauzuli rebus sic stantibus (uwagi na tle postulowanej odpowiedzialności odszkodowawczej za naruszenie obowiązku negocjacji)*, TPP 2015, nr 4; **W. Borysiak** (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 2, Zobowiązania*, red. K. Osajda, Warszawa 2013; **L. Bosek**, *Szkoda i związek przyczynowy w sprawach bezprawia legislacyjnego*, St. Iur. 2007, nr 47; **A. Brzozowski**, *Klauzula rebus sic stantibus także w obrocie gospodarczym*, PPH 1997, nr 1; A. Brzozowski, *Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania (klauzula rebus sic stantibus; waloryzacja świadczeń pieniężnych)*, SPP 2008, nr 1; A. Brzozowski, *Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania w prawie polskim (na tle prawa niektórych państw obcych)*, Warszawa 1992; A. Brzozowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011; **J. Buchalska**, *Swoboda umów a dyspono-*

Art. 353. [Zobowiązanie]

§ 1. Zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić.

§ 2. Świadczenie może polegać na działaniu albo na zaniechaniu.

Spis treści	
Zobowiązaniowy stosunek prawny (pojęcie i jego elementy) . . .	31
Pojęcie i cel świadczenia	33
Zobowiązania rezultatu i starannego działania	34
Świadczenia jednorazowe, ciągłe i okresowe	35
Świadczenia podzielne i niepodzielne	36
Świadczenia oznaczone indywidualnie i rodzajowo	36
Treść zobowiązania	36
Odpowiedzialność dłużnika	37

Zobowiązaniowy stosunek prawny (pojęcie i jego elementy)

1. Artykuł 353 § 1 definiuje pojęcie zobowiązania. Wynika z niego, że zobowiązanie to stosunek prawny polegający na tym, że jedna osoba (wierzyciel) jest uprawniona do żądania spełnienia świadczenia, natomiast druga (dłużnik) jest obowiązana to świadczenie spełnić. Powyższe uprawnienie wierzyciela określa się jako wierzytelność, a obowiązek dłużnika – jako dług. O bycie zobowiązania rozstrzyga istnienie, znajdującego wyraz w jego treści, godnego ochrony interesu wierzyciela; gdy tego interesu brak, zobowiązanie nie powstaje, a powstałe wygasa (zob. wyrok SN z dnia 12 marca 2010 r., III CNP 27/09, OSNC-ZD 2010, nr D, poz. 105, z glosą K. Topolewskiego, PS 2011, nr 7–8, s. 155). Czynnikiem konstrukcyjnym zobowiązania jest także określenie świadczenia; jeśli świadczenie nie jest oznaczone, zobowiązanie nie istnieje (wyrok SN z dnia 1 kwietnia 2011 r., III CSK 206/10, OSNC-ZD 2012, nr B, poz. 25).
2. Podmiotami stosunku zobowiązaniowego mogą być jedynie podmioty prawa cywilnego. Przez długi czas obowiązywania kodeksu takimi podmiotami były przede wszystkim osoby fizyczne i osoby prawne (zob. art. 1). U podstaw tego dychoomicznego podziału podmiotów prawa cywilnego tkwiło założenie, że w prawie polskim zdolność prawna w zakresie stosunków cywilnoprawnych jest cechą normatywną, przyznawaną przez ustawodawcę. Jeżeli zatem danej jednostce organizacyjnej żaden przepis szczególny nie nadaje osobowości prawnej (art. 33), to jednostka ta nie może być odrębnym podmiotem cywilnoprawnym. Nie była to jednak jedyna koncepcja rozstrzygnięcia omawianego problemu przyjmowana

w naszej literaturze prawniczej. Konkurowało z nią stanowisko, zgodnie z którym przyjmowało się też istnienie tzw. ułomnych osób prawnych. Konstrukcję ułomnych osób prawnych stosowano do jednostek organizacyjnych pozbawionych przymiotu osobowości prawnej, ale którym ustawodawca przyznał – wprost lub tylko pośrednio – możliwość nabywania praw i zaciągania zobowiązań cywilnoprawnych, a także pozywania oraz bycia pozywanym. Inaczej mówiąc, przyznał zarówno zdolność prawną, jak i zdolność sądową.

De lege lata koncepcja ułomnych osób prawnych została usankcjonowana przez ustawodawcę, w myśl bowiem art. 33¹ § 1 do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych. Wskazany przepis nawiązuje do art. 8 § 1 i art. 11 § 1 k.s.h., zgodnie bowiem z art. 8 § 1 k.s.h. „Spółka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa (...), zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana”. Podobna regulacja – odnosząca się do spółek kapitałowych w organizacji – znajduje się w art. 11 § 1 k.s.h. Mimo wszystko należy przyjąć, że określenie „ułomna osoba prawna” (niekiedy używa się określenia „pozorna osoba prawna”) jest tylko swego rodzaju skrótem myślowym, trafnie bowiem podkreśla się w odniesieniu do tych podmiotów, że nie są one ani osobami prawnymi, ani też nie są „ułomne”, jeżeli chodzi o ich stopień podmiotowości (nie można mówić o podmiotowości ograniczonej). Zob. jednak uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 marca 2013 r., I CSK 379/12, OSNC 2013, nr 11, poz. 130 z glosą A. Sikorskiej-Lewandowskiej, GSP – Przegląd Orzecznictwa 2014, nr 2, s. 31, w którym wyraźnie przyjęto, że wspólnota mieszkaniowa (art. 6 u.w.l.) jest podmiotem prawa cywilnego – ustawową (ułomną) osobą prawną, o której mowa w art. 33¹ k.c.

Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów SN z dnia 21 grudnia 2007 r., III CZP 65/07, OSNC 2008, nr 7–8, poz. 69 (z glosami: K. Królikowskiej, Palestra 2008, nr 11–12, s. 324, G. Gorczyńskiego, M. Praw. 2008, nr 16, s. 886, W.J. Katnera, Glosa 2009, nr 2, s. 34, P. Bielskiego, Pr. Spółek 2011, nr 11, s. 45, i A. Mankiewicz, LEX/el. 2008, oraz z omówieniem Z. Strusa, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 2008, nr 1–2, s. 278), wspólnota mieszkaniowa, działając w ramach przyznanej jej zdolności prawnej, może nabywać prawa i obowiązki do własnego majątku.

Należy dodać, że poza wskazanym podziałem podmiotów prawa cywilnego możliwe jest na gruncie kodeksu cywilnego wyodrębnienie spośród nich dwóch szczególnych ich odmian: konsumentów i przedsiębiorców. Konsumenti to osoby fizyczne dokonujące czynności prawnych niezwiązanych bezpośrednio z ich działalnością gospodarczą lub zawodową (art. 22¹). Status konsumenta jest zatem tylko cechą doraźną, przypisywaną osobie fizycznej ze względu na dokonywanie określonej czynności

prawnej. Pojęcie przedsiębiorcy jest natomiast zdefiniowane w art. 43¹. Pojęcie to znajduje się w opozycji do pojęcia konsumenta i wynika z niego, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

3. W stosunku zobowiązaniowym może nieraz występować wielu wierzycieli i dłużników. Wielość podmiotów może być następstwem różnego rodzaju zdarzeń prawnych, np. wyrządzenia szkody przez kilka osób, zaciągnięcia zobowiązania przez więcej niż jedną osobę, dziedziczenia. W takich sytuacjach można też mówić, że w istocie mamy do czynienia z tyloma zobowiązaniami, ilu jest wierzycieli i dłużników. Pojawia się też wówczas kwestia stosunku wewnętrznego łączącego samych wierzycieli lub dłużników.
4. Częstokroć bywa tak, że każdy z podmiotów stosunku zobowiązaniowego jest zarazem i wierzycielem, i dłużnikiem (por. np. art. 487 i n.). Podwójny status prawnomaterialny wiąże się wówczas z dwoma różnymi świadczeniami, nigdy zaś z jednym i tym samym świadczeniem.
5. We wszystkich przedstawionych sytuacjach jest charakterystyczne, że uprawnienie wierzyciela skierowane jest tylko przeciwko konkretnemu dłużnikowi i że tylko dłużnik odpowiada za dług. Z tego powodu właśnie wierzytelności określa się jako prawa podmiotowe względne. W odróżnieniu od nich prawa bezwzględne, w szczególności prawa rzeczowe, są skuteczne przeciw każdej osobie naruszającej dane prawo. Co prawda z chwilą takiego naruszenia powstają uprawnienia nakierowane na ściśle oznaczoną osobę, niemniej jednak mają one charakter niesamodziśny, podczas gdy wierzytelności powstają w sposób niezależny od innego prawa. Należy też podkreślić, że zobowiązanie w ogóle nie może powstać, jeżeli osoby wierzyciela i dłużnika nie są oznaczone, a przynajmniej oznaczalne.
6. Pomimo względności wierzytelności wierzyciel może niekiedy korzystać z poszerzonej ochrony prawnej, skutecznej przeciwko innym, poza dłużnikiem, osobom (np. art. 59, 527–534, 690, a także art. 344 § 1).
7. W strukturze stosunku zobowiązaniowego obok podmiotów należy wyróżnić także element przedmiotu, którym jest świadczenie, oraz element treści, na który składają się prawa i obowiązki obu podmiotów.

Pojęcie i cel świadczenia

8. Świadczeniem jest takie zachowanie dłużnika, które odpowiada treści konkretnego stosunku zobowiązaniowego. Powinno ono zostać oznaczone w momencie powsta-

Jacek Gudowski (redaktor naukowy) jest sędzią Sądu Najwyższego, autorem wielu cenionych publikacji z zakresu prawa cywilnego i postępowania cywilnego; był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego do grudnia 2015 r.

Zespół Autorów tworzą wybitni prawnicy cywiliści, sędziowie Sądu Najwyższego oraz przedstawiciele nauki bardzo blisko związani z praktyką sądową.

Publikacja jest klasycznym komentarzem kontynuującym bogate, sięgające okresu międzywojennego tradycje polskiej myśli prawniczej. Książka jest przejrzystie skonstruowana – zawiera obszerne wykazy piśmiennictwa, skorowidz. Jest praktycznym przewodnikiem po tekście Kodeksu cywilnego: objaśnia przepisy i normowane nimi instytucje, wskazuje źródła, uzupełnia poruszane w nim wątki i łączy je z wiedzą zdobytą w praktyce. Stanowi unikatowy na rynku zbiór recept prawniczych fachowo diagnozujących i syntetyzujących problem, a następnie podpowiadających, jak go rozwiązać.

Tom III Komentarza omawia zagadnienia uregulowane w art. 353–534 k.c., a wśród nich: przepisy ogólne o zobowiązaniach umownych, bezpodstawne wzbogacenie, czyny niedozwolone, odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania, potrącenie, zwolnienie z długu, zmiana wierzyciela lub dłużnika oraz ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika.

W drugim wydaniu Komentarz został uzupełniony o najnowsze zmiany legislacyjne i wzbogacony o bardzo obszerne orzecznictwo sądowe oraz literaturę przedmiotu. Na nowo opracowano komentarz do art. 445, regulującego problematykę zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Komentarz jest adresowany do: sędziów wszystkich sądów, powszechnych i administracyjnych, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, rzeczników patentowych, prokuratorów, referendarzy sądowych, komorników, doradców podatkowych, naukowców, przedstawicieli władzy ustawodawczej i wykonawczej, innych organów państwowych i samorządowych oraz do aplikantów.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

